

LETO—YEAR X.

Kanadski delavci so sili Bordenove vlade.

NEGOV NASTOP JE ZDRUŽIL DELAVCE V OPOZICIJI.

Glavni ostanejo doma, delavce čaka fronta.

Ottawa, Kan. — Delavci postajajo vedno bolj nezadovoljni z Bordenovo vlado, ki hoče uvesti novo vojaško službo za Kanadane. Delavski kongres v Kanadi je sklenil da nastopi z vseh sredstev proti munijskemu odboru, ki izkorišča delavce. Delavci hočejo, da pridejo živili pod vlado kontrolo in da žene in rudniki postanejo splošno ljudska last. Nasprotni so konu za prislilno vojaško dolžnost in nezadovoljni so z J. W. Mellom, predsednikom munijskega odbora.

Delavci obdržujejo v kanadskih mestih shode na katerih kričajo vlado, ki ni znižala cen živila. Taki shodi se vrše v Montrealu, Ottawu, St. Jonsu in Bebeu.

V splošnem sodijo, če se vlada bo ozirala na opominjajoči delavstva, da mogoče izbruhne v Kanadi splošna stavka, katere pridrži strojniki, tesarji, vodni monterji, kleparji, žemničarji in pokladalci parnih cel.

Delavci so nezadovoljni z načini, s katerimi skušajo nazadnjagmečiti svobodo govora in tisk.

Vojaki, ki se vračajo domov, najajo na shode. Nahuškani nazadnjakov skušajo preprečiti shode, na katerih državljanji pravičajo o položaju, da tako razpnejo kapitalistične samogolte, ki izrabljajo vojno v profitoriskne namere.

Sodijo, da se vladi po končani volitvah ne posreči sestaviti alijskega ministristva, ker so delavci odločili, da zahtajkajo voliču in ne volijo buržoaznih političarjev in postavodajne zbor.

Kapitalisti, profesionalni burzani političarji in militaristi ne je nevarnosti, ki prinaja od stra delavcev na voliču. Predloga splošni vojaški dolžnosti je za delavce najboljše agitatorično sredstvo proti Bordenovi vladi.

Strokovno organizirani delavci zahtevajo konfiskacije bogastva vseh vojnih profitov. Proti splošni vojaški dolžnosti nastopaa kanadski delavci najbolj radi, ker bodo naborne komisije stajljene iz bogatinov in buržoaznih političarjev, ki bodo gledali to, da sinovi bogatinov ostanejo doma, delavske agitatorje pa pošljejo v strelske jarko.

Neki delavski vodja je dejal: Bogatine bodo izbrali, da ostajo doma, siromake pa za to, da jih postavijo resnici nasproti!

Vsed stradanja je bilo na stotih delavcev že prisiljenih, da so stopili v armado, ker je bila obetka vojne velika gospodarska represija v Kanadi, ki je prisilila tisoče delavcev, da so stradali in umrli. Poslani so bili s prvimi četami čez ocean, toda vrtni niso nikdar.

Delavski voditelji pravijo, da J. W. Flavelle, odgovoren, da delavce silno izkorišča v munijskih tovarnah, ker je kot predjednik munijskega odbora zelo zainteresiran pri izvozu živil v Evropo in pri vskladiščanju živil v hladne shrambe in skladišča. To so največji vzroki, katerih hočejo delavci v voličnem listkom ureči Bordenovo vlado.

Neki delavski voditelj pravi: Če bi bila vlada v letu 1914 prešla pod svojo kontrolo živila, bi nikdar ne nastajala nevarnost, da pride lakota. Farme v Kanadi so produktivne, ampak vlada sedi v nevarnosti in gleda, kako spekulanti in korporacije v Kanadi uklepejo kanadsko ljudstvo v ukove vojne iz njegovega trpljenja in gladi.

Nabirajte naročnike za dnevnik "Prosveta"!

Žene kličejo k prostovoljnemu popisovanju.

PREDSEDNIK PRIPOROČA ORGANIZACIJO ŽEN.

Prehranitev ljudstva bo odločila vojno.

Washington, D. C. — Odkar vedo, da bodo živila odločila vojno, lahko stori vsaka ameriška žena mnogo za ohranitev živilske zaloge. Te besede, je adresiral Herbert C. Hoover po nalogu predsednika na ameriške žene, da pomagajo ohraniti živila.

Žene, ki hočejo služiti prostovoljno pri konzervaciji živil, se lahko registrirajo med 1. in 15. julijem na pristojnih mestih, ki so jih določili zvezni obrambni svet, državni obrambni svet in ženski komitej narodnega sveta.

Vsaka žena, ki se hoče prostovoljno pridružiti temu gibanju, naj v angleškem jeziku pošlje upravi za ohranitev živil v Washingtonu sledečo obljubo:

"Prav rada se pridružim gibanju za ohranitev živil za naš narod, in s tem postanem članica živilske uprave Združenih držav, obljubljam, da se bom ravnala po navodilih in nasvetih živilskega upravitelja v gospodinjstvu tako daleč, ko mi dopuščajo razmere."

Hoover se ravna po navodilih predsednika, ki mu je dejal, naj prične z organiziranjem živilske ohranitve tako daleč, kot je mogoče to doseči s prostovoljnimi sodelovanjem, ne da bi čakal na tozadevne zakone.

Hoover pravi, da je akcija prostovoljna in žene, ki so podale zgoraj omenjeno obljubo, so to storile prostovoljno.

Živilska uprava ne želi izvesti le imena in naslova žene, ampak hoče vedeti, koliko je glav v družini, če je v družini nastavljena posebna kuharica, če ima družina svoj vrt in kakšno delo opravlja dotični, ki prehranjuje družino. Žene ne plačajo centa članarine, če postanejo članice organizacije za prehranitev živil. Živilska uprava želi, da se upišejo kot članice vse žene, ki res kuhajo in pečejo kruh doma.

Vsaka gospodinja, ki se priklasi kot članica, dobi potrebna navodila in poleg še listek, ki naj ga obesi v oknu.

Hoover je prepričan, če se izvede organizacija gospodinj, da bo mogoče prehraniti velike množine živeža.

PREKUPCI SO IZ LJUDSTVA V ENEM MESECU IZTISNILI VEČ KOT \$100,000,000.

Washington, D. C. — Spekulantje in prekupci, ki tržijo s pšenico, so v enem samem mesecu odtrli ljudstvo za več kot \$100,000,000. To je povedal Herbert C. Hoover na konferenci, ki so jo obdržali nekateri kongresniki in voditelji strokovno organiziranega delavstva.

Moka je sedaj na prodaj po \$15 sod, produktivni stroški pa znašajo le \$7.75. Nad sedem dolarjev pobašejo pri vsakem sodu spekulantje in prekupci, ki ne orjejo, sejejo, žanjejo in meljejo. Ta proračun je napravljen, če bi farmarji dobili \$1.60 za bušel pšenice. Občeznato je, da so farmarji lani dobili za pšenico v mnogih slučajih manj kot en dolar za bušel, ker so spekulantje in prekupci vstvarili več razredov za pšenico. To je očitna tatvina in najhujši sovraški ameriške republike so spekulantje in prekupci, ki z oderuški cenami gonijo ljudstvo v obup.

Z drugim poljskim pridelkom, ki se ga lahko hrani v skladiščih in se ni bati, da segnje, ni nič boljše. Če bo sprejeta Leverjeva živilska predloga, bodo v kratkem času padle cene za 30 odstotkov. Ni čuda, če so vsi oderuhi proti Leverjevi živilski predlogi, ki napravi konec odiranju ameriškega ljudstva.

100,000 letal hoče biti prva pomoč zaveznikom.

OGROMNO ZRAČNO BRODOVJE ODPOŠLJEJO KMALU.

Letalci imajo v bitki odkazano važno nalogo.

Washington, D. C. — Vojni tajnik Baker soglaša z načrtom, da se odpošlje ogromno zračno brodogovje v najkrajšem času v Evropo.

Vojni department je izdelal načrt za ogromno zračno brodogovje. Izrekel se je, da izda \$600,000,000 za gradnjo zračnega brodogovja. Vse kaže, da se tudi predsednik strinja s tem načrtom.

Vojni tajnik Baker sicer ne trdi tega direktno, vendar pa mora poznati mnenje predsednika o zračnem brodogovju.

Bakerjeva izjava je važna, ker dokazuje, da bo zgrajenih do 100,000 letal, ki bodo tvorili nepremagljivo silo v zraku.

Mnenje vojnega tajnika je, da par pehotnih divizij nima tistega moralnega učinka na zaveznike kot ogromno zračno brodogovje. Na ladjah pa tudi ne vzame več prostora, če pošljejo tje 1000 letalec mesto 1000 infanteristov. Za zaveznike je po Bakerjevem mnenju velike vrednosti, če pošljejo Združene države v enem letu veliko število letalec in letal na bojišče.

V vseh dosedanjih bitkah se je pokazalo, da letalci igrajo zelo važno vlogo v bitki. Njim ni le odkazana naloga, da pošljejo skrite topniške postojanke sovražnika, izmerijo daljavo, uravnajo ogenj svojih topov, ampak pretirajo tudi sovražnikove zveze za fronto, da mu ne morejo dovažati streliva in živil.

Vojni department je na jasnem, da ne more v kratkem času postaviti na nove velike armade na noge, kot so to prerokovali ljudje, ki o stavri prav malo razumejo. Veliki vežbališni tabori bodo mogoče dodelani do 1. septembra. Mogoče odrine tudi velik del armade na bojišče še pred zimo, ko dobi potrebni poduk.

POLITIKA "ODPRTIH VRAT" V AZIJI.

Washington, 18. jun. — Ob času, ko je ameriška vlada poslala Kitajski znano noto glede na notranje razmere v orijentalni republiki, je Wilson sugestiral ententnim državam, da naj pošljejo identično noto. Na to sugestijo je Anglija odgovorila včeraj in takorekoč odobrila stališče Amerike z ozirom na položaj v Kitajski, pristavlja pa, da čas zdaj ni ravno ugoden za pošiljanje note.

V Washingtonu so zdaj radovedni, da li bo Japonska še nadalje kazala znake nezadovoljnosti spričo angleškega odgovora. Kakor je znano, je Japonska zadnje dni indirektno namignila Ameriki, da ne trpi, da bi se kdo drugi vtikal v kitajske zadeve. Z drugimi besedami se to pravi, da Japonska namerava vpeljati svojo Monroe-doktrino za daljni iztok in zapreti "odprta vrata" notranjih zadev Kitajske.

PERUTNINARSTVO V INDIANI.

Lafayette, Ind. — Perutninarji v Indiani so se odločili, da med 18. in 23. junijem pokoljejo vse peteline, ki so jih imeli za rejo. Letos so podaljšali valjenje piščet do koncem junija.

Po konzervativni cennitvi postavijo v Indiani vsako leto do 60,000,000 jaje na trg. Izvedenci v perutninarstvu trdijo, da je 5 odstotkov jaje od tega števila izgubljenih, ker ne odpravijo petelinov od kokoši, ko mine čas za valjenje piščet.

VREME.

V torek hladnejše v Illinoisu; jugozapadni vetrovi se spremenijo v severozapadne. Solnčni vzhod ob 4:14 a. m., solnčni zahod ob 7:28 p. m.

Cene za premog bodo postale kmalu oderuške.

PREMOG OBETAJO PO \$14 DO \$20 TONA PO ZIMI.

Vlada lahko spametuje premogovniške barone.

Washington, D. C. — Če vlada ne nastopi proti profitalačnim premogovniškim baronom, bo letošnjo zimo premog po \$14 do \$20 tona, poleg ga bo še prav težko dobiti.

Tako govore uradniki zvezne obrtne komisije in trgovskega departamenta, ki poznajo položaj in so uvedli poizvedbe glede produkcije in prevažanja premoga.

V podučenihih krogih govore, da namerava predsednik prevzeti nekatere, če ne vseh rudnikov, v imenu vlade in jih operirati, da se obrne ta nesreča od ljudstva. Če predsednik prevzame rudnike, bo logično tudi naložil železnicam, da redno prevažajo premog.

Vlada ima že sedaj precej moči, glede produkcije in transportacije premoga. Če bo sprejeta živilska predloga, tedaj ima vlada moč, da prevzame rudnike. Transportna predloga, ki je bila sprejeta v senatu, daje vladi moč, da lahko uravna prevažanje premoga in prisili železniške družbe, da postavijo v službo zadostno število voz za prevažanje premoga.

Premogovniški baroni ne nameravajo le atentata na žep konzumentov, ampak so tudi mornarici postavili tako visoke cene, da mornariški department noče skleniti pogodb s premogovniškimi baroni za dobavo premoga, četudi Peabody, znan premogovniški baron, trdi, da so cene zmerne.

Za letos je dobila mornarica premog po \$2.95, da za dostavijo v Hampton Roads. Ko poteče ta pogodba, zahtevajo premogovniški baroni \$2.95 za tono premoga pri rudniku, poleg mora pa mornarica plačati od tone \$1.40 za vožnjo do Hampton Roads. Spor je bil izročen zvezni obrtni komisiji.

Če premogovniški baroni ne bodo dobili cene za premog od mornarice, ki jo zahtevajo, bodo skušali poravnati difference pri konzumentih in tovarnarjih. Rekli bodo: Če ne plačam cene, ki jo zahtevamo, pa sedi pri mrzli peči in zmrzuje. Tovarnarje bodo ravno tako prisilili, da plačajo višje cene za premog. In posledica tega bo, da bodo tovarnarji podražili blago, ves račun bodo plačali ti, ki se preživljajo z delom svojih rok in svojega uma.

Premogovniški baroni tvorijo veliko nevarnost za vse ameriško ljudstvo, in da se ta nevarnost odstrani, je treba v interesu ameriškega ljudstva podražiti vse rudnike in tudi železnice. To je rešitev vprašanja, ki je sedaj pred ameriško vlado.

NOVI IZGREDI PROTI ZAMORCEM.

St. Louis, Mo. — Izgredi proti zamorcem v East St. Louisu so zopet oživel, ki dokazujejo, kako kratke pameti so nekateri ljudje. 66letni zamorec Nelson Copper se je peljal s karo. Naenkrat je nekaj belopoltnih pretepačev zabtevalo, da odda svoj sedež belopoltni ženi. Zamorec je plačal vožnjo, star je bil tudi, in rekel je, da se ne umakne. Ko je karo ustavila, so sirovine pograbile zamorca in ga vrgle s kare, drugi siroveži so pa kričali, da ga je treba linčati. Nekateri pametni ljudje so zamorskega starčka prenesli na postajo ognjegaseev, od koder so ga prepeljali v bolnišnico. Zamorec se nahaja v zelo kritičnem položaju.

Cestnoželezniška družba se pri takih izgredih smeje v pest. Njena dolžnost je, da obratuje toliko voz, da ima vsak pasajir sedež. Mesto da bi ljudje protestirali proti samopoltnosti cestnoželezniške družbe, so pa pretepli zamorca, ki je plačal vožnjo in vztrajal pri svoji pravici, da ostane na sedežu.

Na Španskem še vedno tli iskra revolucije.

TREBA JE LE MAJHNEGA VETRA, DA VZPLAMTI POŽAR.

Vlada skuša prikriti položaj pred svetom.

Pariz, 18. jun. — Španska je na robu velikega prevrata, ki morda popolnoma prekuene sedanjo vlado in monarhijo. Španska je takorekoč blokirana od vseh strani, vsled česar silno trpi na pomankanju živeža in kuriva, a razen tega je razdrojena in raztrgana po proetentni in progermanski stranki, odkar traja velika vojna.

Že več kot deset dni je Španija zavita v plaše najostrejših cenzenre; ne enega časopisa ni čez mejo in pisemska pošta je tudi ustavljenjena. Korespondenti tukašnjega lista "Petit Parisien" se je posredilo te dni poslati čez mejo poročilo, ki ob kratkem vsebuje sledečo sliko položaja na Španskem.

Najvažnejši faktor revolucionarnega gibanja so delavci. Nemir med delavstvom so na dnevnem redu in aretacije zaradi "velezdajstva" presegajo že vse meje. Položaj se je poslabšal, odkar je na krmilu nazadnjaško Datovo ministristvo. Po vsi državi se kuhajo veliki štrajki in vsak čas je pričakovati splošnega izbruha. V Asturiasu (severnoiztočna Španija) so delavci predložili ostre zahteve za povišanje plač in druga olajšanja in groze z generalno stavko, ako ne dobe zahtevanega. V provinciji z glavnim mestom Barcelono je položaj najbolj resen. V tem kraju zahteva prebivalstvo neodvisnost od Madrida. Odprt upor na strani delavstva je zmiraj bolj očiten. Poltelja je brez moči in vojaštvo, ki ima nalog skrbeti za mir in lovit upornike, omahuje in v mnogih slučajih ne izvrši povelja. Cene živežu so silno narasle; v zadnjih treh mesecih se je živež podražil za 25 odstotkov. Premoga je vsak dan manj.

NIZOZEMSKA JE VZNEMIRJENA.

Amsterdam, 18. jun. — Dejstvo, da namerava ameriška vlada omejiti izvoz gotovih potrebščin iz Združenih držav v neutralne države, je zelo vznemirilo Nizozemce. Minister za poljedelstvo F. E. Posthuma, je izjavil včeraj, da bo Nizozemska prisiljena izvažati glavno živino v Nemčijo, ako Amerika zapre ali omeji izvoz klaje za živino.

Posthuma pravi, da ima Holandska več klavne živine, kot je pa potrebne in vsled tega producelra mnogo mesa, mleka, masla, sira, jajc, zelenjave in sadja. Ali produciranje teh živil zavisi od krme, ki jo uvažaa največ iz Združenih držav. Preostanek imenovanih živil pošilja Nizozemska v Anglijo, Francijo in ameriškemu pomožnemu odboru v Belgijo. Ako torej ameriška vlada ustavi ali omeji eksport krme, bo Nizozemska prisiljena ustaviti izvoz živil v imenovane države in eksportirati živino v Nemčijo, kjer jo bodo naravno sprejeli z odprtimi rokami.

Poleg krme uvažaa Holandska iz Amerike tudi premog, žito, železo in sol, in če bo to blago omejeno, se bodo Nizozemci obrnili — pravi Posthuma — drugam.

GOVERNER JE VETIRAL ZAKON ZA ODPRAVO SMRTNE KAZNI.

Springfield, Ill. — Governer Lowden je vetiral zakon, ki ga je sprejela legislatura in ki odpravlja smrtno kazen za hudodelce. Governer je motiviral svoj veto s tem, da se ne more v vojnem času odpraviti smrtne kazni.

Governer je v zmoti z njegovim vetom in legislatura ga mogoče podučil o tem, ko pride predloga drugič pred njo, da jo sprejme prek governerjevega veta z dvotretjinsko večino.

Po dolgem odmoru pričnjen boj na vzhodu.

SPREMENBE V POVELJNISTVU RUSKE ARMADE.

Nemci imajo na angleških frontah majhen uspeh.

London, 18. jun. — Današnje brzjavke iz Berlina in Petrograda naznanjajo začetek nove ofenzive na ruski fronti. Rusija je s pet stopila na fronto, da nadaljuje z zavezniki skupno bojevanje proti centralnim državam. Ruski in nemški vojni urad poročata, da so se obnovili večji boji; iz Petrograda celo javljajo o osvojitvi nemških prednjih pozicij zapadno od Stanislava v Galiciji. Berlin poroča, da se je pojavilo močno rusko bombardiranje zapadno od Lutska, južnoiztočno od Zločova in v Karpatih. Ruski napad blizu Brzezany je bil odbit.

Drugo znamenje, ki napoveduje prehod ruske armade iz nedelavnosti v akcijo, je izprememba v glavnem ruskem poveljništvu. Admiral Madhnov, poveljnik balistiške flote, je imenovan vrhovnim načelnikom mornariškega štaba, in general Lumbomski je postal vrhovni poveljnik armadnega štaba.

Petrograd, 18. jun. — Ruska duma je včeraj sprejela resolucijo, ki ukazuje ruski armadi, da mora nemudoma preiti iz sedanja nedelavnosti v ofenzivo. Tozadnevna naredba dume, ki je bila obelodanjena sinoči, se glasi, da separaten mir bi omadeževal zgodovino Rusije za vse bodoče generacije in sedanja nedelavnost na fronti je ravno tako armota za Rusijo. Vsled tega smatra duma, da varnost Rusije in obstanek svobodščin, ki jih je pridobil ruski narod s revolucijo, leži v takojšnji ofenzivi, ki se ima vršiti v tesnem kooperiranju z ruskimi zavezniki.

Sklepu dume so takoj sledile potrebne izpremembe v vrhovnem poveljništvu armade in mornarice. General Lumbomski je imenovan vrhovnim poveljnikom armade, medtem ko je general Alekaj postal svetovalec v generalnem štabu. Nato je vojno ministristvo poslalo enak telegram vsem poveljnikom na frontah.

Vojno ministristvo javlja da nes, da so ruske čete prodrele v nemške linije v okolliu Lisajete, zapadno od Stanislava v Galiciji, in bojevanje se je obnovilo na rumunski in kavkaški fronti. Pri Lisajeti so Rusi izvršili nenaden napad in okupirali sprejdenje nemške pozicije, medtem ko so avijali dalje na 3. str. 1. kol.

ZADNJE VESTI.

London, 18. jun. — Britaka admiraliteta poroča, da so japonske bojne ladje potopile namako potapljačo v Sredozemskem morju.

New York, 18. jun. — Britaki tovorni parnik, ki je priplul semkaj, potrjuje vest, da je nemška potapljaška potopila urugvajsko barko "Rosario" ob francoskem obrežju. Angleški parnik je rešil prvega oficirja in osem pomorščakov in jih premestil na francosko patroljno ladjo. Rešeni mornarji ne vedo povedati, kakšna sonda je sadela kapitana in druge mornarje. Prvi oficir pravi, da so Nemci pobrali s barke ves živež, preden je šla na dno.

Ymunden, Holandsko, 18. jun. Mostvo norveške jedrnice "Perfect", ki je bila torpedirana, je dospelo semkaj. Ladija je v Bahiji naložila pšenico za Kopenhagen.

Washington, D. C. — Vojni tajnik Daniels je odredil, da morajo kompanije, ki se pečajo s produkcijo premoga in olja, preskrbeti mornarico s premogom in oljem po cenah, ki jih določii zvezna britna komisija kasneje. Mornarica potrebuje 1,750,000 ton premoga in 50,000,000 sodov olja.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izhaja dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) in Kanada \$3 na leto, \$1.50 za pol leta in 75c za tri mesece; Chicago in inozemstvo \$4.50 na leto, \$2.25 za pol leta, \$1.13 za tri mesece.

Naslov za vas, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Issued daily except Sundays and Holidays.

Owned by Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$3 per year; Chicago and foreign countries, \$4.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

Telefon Lawndale 4635.

Datum v oklepaju n. pr. (April 31-17) poleg vašega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

DELAVCEV SE NE MORE UKLENITI V VERIGE!

V West Virginiji je bila predložena predloga državni legislaturi, ki ima namen uničiti vpliv in moč delavskih strokovnih organizacij.

Kapitalistični listi kriče v uvodnikih, da ameriška republika vodi vojno za udejstvenje demokracije v starem svetu, proti kajzerizmu in militarizmu, mejtem pa ameriški kapitalisti ne opuste prilike, da oropajo delavce zbovalne in združevalne svobode. Seveda prihajajo s svojimi predrznimi predlogi v imenu patriotizma, ki imajo namen opleniti delavce za pravice, ki so jih priborili v hudih bojih in z mnogimi žrtvami.

Pri izkoriščanju delavcev so kapitalistom najbolj na potu delavske strokovne organizacije, ki že v mejah sedanjih družbe varujejo delavce pred kapitalistično samopasnostjo in samogoltnostjo.

Delavci so si s strokovnimi organizacijami skrajšali delavci čas, priborili si povišanje mezde in druge ugodnosti. Naučili so podjetnike spoštovati delavce kot ljudi, ki imajo pravico do življenja in da se mora z njimi ravnati človeško. Pa tudi z moralnega stališča so delavske organizacije veliko koristile delavcem. Predvsem so delavci spoznali, da so močni in veliki, če so organizirani in solidarni. Boljša mezda jim je omogočila, da so si nabavili knjige in druga sredstva za izobraževanje. Skrajšani delavci čas jih je iztrgal iz gostiln in salunov, ker ni bilo treba bica — alkohola, da podžge njih utrjene živce in mišice, in potaplja jim ni bilo treba njih gorja in bede v pijači. Strokovne delavske organizacije so več storile, da ponehjuje pijačevanje med delavci kot vse govorane prohibicionističnih popov in advokatov, kajti nikjer niso tako na mestu besede socialističnega pisatelja Upton Sinclairja kot za neorganizirane delavce: "Če človek živi v peklju, živi rajše v njem pijan kot trezen." In delavec, ki dela v tovarni ali v kateremkoli podjetju, v katerem podjetnik ne trpi delavske strokovne organizacije in jo pobija z vsemi sredstvi, živi v peklu. Delavni čas je dolg, priganjanje pri delu neznošno in mezda nizka. Delavec je suženj v pravem pomenu besede, in razmere, v katerih živi, so peklenke.

Iz takih razmer sili vsak delavec, in tisti delavec, ki je ušel iz takih razmer, si ne želi zabresti več vanje, in je pripravljen braniti svoje pridobitve z vsemi sredstvi.

In če kapitalisti hočejo sedaj izriniti vojno stanje, da potisnejo delavce v peklenke razmere, potem je čas povedati kapitalistom, da se delavci ne puste ukleniti v verige, ki jih zanje kujejo izkoriščevalci najhujše vrste.

Žrtve, ki jih doprinaša delavstvo v tej vojni, so velike in mnogo večje kot butara, ki odpade na kapitaliste. In samoposebi se razume, da delavstvo ne bo popustilo trohice od svojih pridobitev na ljubo tistim, ki so bili od nekdaj sovražniki delavstva in so vedno oznanjali najhujšo avtokracijo v industriji, katerih breme v tej vojni je pa tako majhno, da ga niti ne občutijo.

Če preiščemo, kdo je oče protidelavske predloge v West Virginiji in drugih takih čednih protidelavskih predlog, se prepričamo, da so očetje podjetniki, ki najbolj umazano plačujejo svoje delavce, ali pa taki podjetniki, katerim se zdeha po tistih dobrih časih za izkoriščevalce, ko delavci še niso bili organizirani in so bili na milost in nemilost izročeni njih samopasnosti in samogoltnosti.

Delavci se bodo vsakemu poizkusu, s katerim hočejo pod pretvezo, da je republika v nevarnosti, oropati njih ustavno zajamčenih pravic, vprli z vsemi postavnimi sredstvi. Kajti bila bi največja in vnebojjoča krivica, da delavcem vzamejo pravice, ki so jasno, določno in razumljivo zapisane v ustavi, mejtem ko se sovražnikom delavstva, starim sovražnikom, ki so od nekdaj z najbrutalnejšimi sredstvi skušali omejiti napredek delavstva, stekajo milijoni v njih blagajne.

Vsi zakoni, ki jih pripravljajo v raznih zakonodajnih zbornicah in ki imajo namen, da z njimi obdržijo delavstvo v sužnosti, tvorijo največjo nevarnost za demokracijo in republiko. S takimi zakoni polagajo demokracijo v grob in spodkopavajo glavne opornike republike.

Nekateri governerji so že povedali, da se ne strinjajo z zakoni, s katerimi mislijo nekateri zakonodajci opleniti delavce za njih pridobljene pravice. Tudi predsednik je obljubil zastopnikom organiziranega delavstva, da je treba čuvati pridobljene pravice delavstva. V odgovoru nekemu governerju je celo rekel, da bi bila omejitev delavskih pravic velika krivica za delavstvo, in da je taka akcija nespametna.

Ali zdi se nam, da so nekateri izkoriščevalci v njih brezmejni samogoltnosti po večjem osredotočenju bogastva v njih rokah gluh tudi za take svareče glasove, ker

z neomajano vztrajnostjo ponavljajo zahtevo zdaj v eni in zopet v drugi državi, da je treba preklicati zakone za varstvo delavstvo in suspendirati v ustavi zajamčene pravice.

Tem ponavljajočim zahtevam izkoriščevalcev je treba napraviti konec na pristojnem mestu — v kongresu enkrat za vselej. Če ima kongres pravico, da uvede splošno in obvezno vojaško dolžnost, ima tudi moč, da napravi konec aspiracijam najhujših in najbolj zloglasnih izkoriščevalcev, ki mislijo, da je vojna najpripravnije sredstvo za oropanje delavcev njih pravic, da k nagromadenim, iz ameriškega ljudstva izsesanim milijonom, nakopičijo nove milijone.

Delavstvo doprinaša v tej vojni največje žrtve in vsled tega ne bo dovolilo, da se kdo dotakne njegovih pridobljenih pravic, najmanj pa tisti ljudje, ki še niso drugega storili za republiko, kot da so izkoriščali ameriško ljudstvo.

To naj si zapomnijo gospodje izkoriščevalci, ki upajo, da je sedaj napočil čas, da izvedejo njih temne načrte in uvedejo najhujšo avtokracijo v industriji.

Delavcev se ne more ukleniti v stare suženjske verige!

Ženitev pri Albancih.

Navada kupovati neveste, katera je bila razširjena v prejšnjih časih skoro po vsi Evropi, je še sedaj v Albaniji. Pri Albancih je to uradno postopanje. Albanske deklice ne dobijo nobene "dote", kadar se može, ampak ženin jo mora takorekoč odkupiti, kakor že razmere dopuščajo. (Sicer imajo še v neaterih krajih na Kranjskem navado, da starši poročenec gledajo na denar, koliko ima ženin premoženja ali naobratno.) Navadno doseže ta svota 200 do 700 frankov.

Albanci se že v zgodnji mladosti zaroče in vsled tega, ker verujejo, da so potem bolj srečni. Starši vedno sami poiščejo nevesto svojemu sinu in pogajanje se vedno vrši le med starši, velikokrat tako, da otroci za to nič ne vedo. — Radi tega ni nič čudnega, ako imamo ljudske albanske pesmi, v katerih opeva mlada albanska žena svojo srečno bol, ker se je poročila s fantom, katerega ne more ljubiti. — Kot znak zaroče si starši menjajo nekakšen star denar, kar pomenja, da je zveza neločljiva. Ko se zaroča razglasi, ne sme zaročenka nič več videti svojega zaročenca ali njegovih staršev in obratno. Malo pred poroko se vrši še enkrat formalna zaroča. Mladeničevi odposlanci pridejo k dekletu, katera se ima poročiti, prinesejo dva prstana, jih položijo na kupček bele moke z besedami: "Želim ti, da bi uživala kruh v sladkosti in neločljivo." Nato se vrši mala pojedina. Ko je ta končana, se odposlanci vrnejo k ženinu zopet, kjer jih sprejmejo s petjem. Zaročenca pa ne sme biti oba iz enega in istega rodu in sicer iz tega vzroka, ker Albanci smatrajo za sorodnike cel rod in vsak rod ima kakšnega pračeda, katerega časte kot svetnika.

Zadnja zaroča se vrši malo pred ženitovanjskimi svečanostmi. Te se začne s tem, da v ponedeljek zjutraj zmeljejo za ženitovanje potrebne pšenice ženinov prijatelji, pri katerem delu veselo prepevajo in streljajo iz pušk. Ko je moka že pripravljena, se poroka ne more več preložiti, edino ako bi kakšen sorodnik umrl. Za četrtek povabi ženin vse svate, da pripravijo za svatko potrebni les. Zjutraj na vse zgodaj odidejo žene v gore, kjer nabirajo pripravni les. Ko vidijo, da ga imajo dovolj, odidejo proti domu ženina, kjer jih zopet dobro pogostijo. Potem začne hitro pripravljati vse potrebno za svatbo. Najprvo začne peč kruh. Pri tem imajo to navado, da se ne sme nobena druga ženska dotakniti testa, kakor deklet, katero imajo za najbolj pošteno v vsi okolici, katere starši še živijo in ima največ bratov. Kajti to prinese veliko srečo pri zaročenih ali mlademu paru. To pripravljajo kruha se vrši med petjem starih albanskih narodnih pesmi. — Deklica, ki mesli testo, poda potem ko je gotovo, vsem navzočim oko-

li, in vsak mora kakšen denar vreči v testo, kateri je potem njen. Ženina pa nimaže s testom po vsem obrazu. Ali ima to tudi kakšen pomen?

Za soboto so vsi svatje povabljeni na ženinov dom. Tukaj so zopet vsprejeti z raznimi pesmimi. Vsak svat prinese ženinu eno jajce. Po sprejemu se pripravi pojedina, ko je ta končana, začne plesati, kar traja do drugega dne. Nevesta biva ta dan še pri svojih starših, kjer je še vse mirno. V nedeljo se zberejo vsi na svatbo povabljeni prijatelji, sorodniki in znanci, velikokrat nad 100 oseb. Vsak gost prinese hleb kruha in steklenico vina s seboj, razven tega podari vsak gost gotovo vsoto denarja za pokritje stroškov. Potem se odpravijo v svečanem sprevožu, na čelu duhovnik, v sredini ženin na konju. Zadnje gredo žene, katere morajo biti še zelo mlade. Te vodijo nevestinega konja, kateri je jako bogato okrašen. Pesmi, katere pojo med potjo, se vse sklicujejo na nevesto. Ženina prejme mati neveste, katera ga pokropi z vodo, med tem ji pa ženin poljubi roko. Nato da ženin v skledo, v kateri je imela mati vodo denar, za katerega prejme bel robeč, katerega vrže na desno ramo, kakor je običaj pri Turkih.

Ženinov prijatelj, kateri se imenuje v takih slučajih "vlam" pri nas "starešina", "tovariš", mora goste pozdraviti, pogostiti, zahvaliti se mora ženinu da mora biti svoji ženi pokoren in jo mora spoštovati, ako mu napije. Poročnemu paru šle potem drugi gostje: "Bodite srečni vedno." Druga zdravica, katera se ves čas med svatbo rabi, je: "Želim vama, da bi ta kruh uživala srečno in neločljivo." Nato gre "vlam" v sobo neveste, jo opase s pasom, ubuje ji črevlje in jo poljubi na ustnice, med tem ko mu ona poljubi roko. V črevlje ji dene denar in nekaj zrn rži, kar pomeni rodovitnost. Ko je vse to končano, poljubi nevesta še enkrat starišem roke, se vsede na konja in se pridruži ženinovemu sprevožu. Ogrnjena je v rdečo tancico in se mora vsakemu pokloniti, kdor jo sreča med potjo. "Vlam" jo mora ves čas spremljati in varovati, da se jej nič ne prigodi. Pred vsako hišo, kjer gre sprevoz, ponujajo vino. Ako bi eden tega ne naredil, smatra ženin takega človeka kot svojega sovražnika. Izpoved gre v cerkev; ako pa ni nobene v dotičnem kraju, pa v hišo ženina. Tukaj "vlam" odgrne nevesti tancico, katero sme dotakniti samo s srebrnim ročajem svojega samokresa. Nato se začne prava poročna ceremonija. Med to ceremonijo drže nekateri svatje venec nad obema zaročencema. Nato se vse deajo vsi k pojedini. Nevesta mora ves čas stati v kakem kotu in imeti roke prekržane na prsih. Ako se ženinu napija, privzdigne molče glavo in "vlam" se zahvali z zgoraj navedenimi besedami. Ples petje in pojedine trajajo celi dan. Ples otvori ženin. Vzame nevesto

iz sredine žensk in začne plesati. Sedaj šele pride ženin prvič z nevesto skupaj, videl jo je že prej, ko se je odgnila. Ako se mu sedaj ne dopade, se še lahko odkupi z velikimi žrtvami in zraven tega zapade še krvni osveti. Malokateremu se posreči oditi, ne da bi zapadel krvni osveti. Ko vzame ženin svojo bodočo ženo iz sredine drugih žensk, poje ves zbor:

Krokar ukradel jerebico,
Kaj počel bo žnjo?

Da zabaval se in igral

S tem življenje si sladil.

Zvečer podari vsak svat nevesti nekaj denarja in se odpravijo proti domu. Nevesta spi ta večer še pri drugih ženskah. Ženin pri svojih prijateljih. Drugo jutro pelje oba novoročenca v posebno sobo, kjer jima da kos kruha, katerega oba trikrat ugrizneta, kateri je pa z medom namazan. Nato peljejo oba k studenu, kjer se eden drugega pokropita. Ta dan ima ženin samo svoje starše na gostih, katerim streže kar mu je le moč. Drugi dan pa gre ženin na nevestin dom, kjer se zaključijo ženitovanje. Po končani svatbi spremlja "vlam" ženina na njegov dom, kjer ga poskuša kolikor moč dolgo zadržati pokonen. Nazadnje ga spravi v posteljo in čez eno pro mu pripeljejo nevesto, in oba zaklenejo v sobo.

Čez en mesec po tako sklenjeni zvezi, dobi žena en mesec dopusta in gre kamor hoče, največkrat k svojim staršem. — Na tem so albanske žene na boljšem od svojih sester v Evropi. — Med tem časom jo ne veže prav nič zakonska dolžnost. In tak dopust dobi vsako leto. V nekaterih krajih Albanije se cerkvena poroka vrši šele po svečani narodni poroki, in v nekaterih krajih šele po porodu prvega otroka. Zakon brez otrok je največja sramota pri Albancih, in po narodnem običaju ima mož pravico svojo ženo poslati nazaj k njenim staršem. Pri onih rodovih, kateri so katoliške vere, se je posrečilo to navado odpraviti.

V Albaniji ima žena več pravice, kot pa imajo žene v Turčiji. Javno ne kaže Albanec posebnega spoštovanja do svoje žene, doma v hiši se pa še posvetuje žnjo in jo ima zelo v čislju. Nekateri Albanci se čuti zelo razžaljenim, ako kdo prezira njegovo ženo.

Dogodilo se je celo, da se je žena ločila od svojega moža, ker je mož ušel iz boja in se ni bojeval kot se spodobi pravemu junaku.

Ameriške vesti.

40 AVTOMOBILOV UKRADE DENIH V 48. URAH.

Chicago, Ill. — Policiji je bilo naznanjenih štirideset avtomobilskih tatvin v osem in štiridesetih urah. To je največje število ukradenih avtomobilov v tako kratkem času.

Neki detektiv je dejal, da devetdeset odstotkov od ukradenih avtomobilov izgine za vedno.

Tatovi, ki kradejo avtomobile, pazijo na hotele in bolnišnice. Mejtem ko se lastnik mudi v hotelu ali bolnišnici, se tat odpelje z avtomobilom. Največ avtomobilov pokradejo cestni roparji, ki se jih poslužijo pri cestnih ropih.

UMORIL JE SVOJO PASTORKO.

Lacrosse, Wis. — William Harry Wooden, star 51 let, je umoril svojo 19letno pastorko Hazel Oldenburg Franzen in potem je izvršil samomor. Očem je ubil svojo pastorko, ker se je poročila z drugovercem.

18 MORNAJEV REŠENIH S "PETROLITA".

Washington, D. C. — Z ameriškega parnika Petrolita, ki je bil tirpeditan, so se rešili prvi in drugi častnik, trije mornariški topničarji, dva brezžična operatorja in 11 mornarjev. O drugem čolnu, s katerim so se odpeljali kapitan in drugi mornarji ni duha in sluha.

MEHIKANCA OKRADENA.

Detroit, Mich. — V nekem tukajšnjem hotelu sta se nastanila Mehikaneč Edward Lerico in Miguel Ortiz, bogata lastnika rudnikov iz Nogalesa, Mex., da kupita avtomobile. V navadnem kovčegu sta prinesla s sabo \$45.000. Ta denar so njima ukradli neznanilskovalci.

RUDARJI V COLORADO SO VPRAŠALI ZA DOVOLJE NJE STAVKE.

Denve, Colo. — Odborniki rudarske organizacije U. M. W. A. so se obrnili na eksekutivni odbor, da dovolji proglasiti stavko v rudarskih Colorado Iron and Fuel kompaniji.

Svoječasno je Rockefeller ustanovil lastno rudarsko podjetje, da neverjetnemu svetu dokaze, da med delodajalcem in delavci lahko vlada najlepši sporazum. Vendar so sanje Rockefellerja mlajšega padle v vodo, kar dokazuje vprašanje na eksekutivni rudarske organizacije, da jim dovolji proglasiti štrajk.

Za Colorado Iron and Fuel kompanijo dela 9.000 rudarjev.

ŽELEZNIŠKE DRUŽBE POSKUSIJO NASTAVITI ŽENE V PROMETNI SLUŽBI.

Elkhart, Ind. — Železniške družbe poskušajo nastaviti žene v prometni službi. Big Four železniška družba je naznanila da nastavi žene kot čuvajke na križiščih. Prijavila se je Mrs. Greene Crowell, žena zavirača. Ostala je v službi dan in pol in potem se je vrnila zopet v kuhinjo.

rvi uradnik v skladu New Central železnice naznanja, da je nastavljen šest talijanskih deklet. Konec tedna je dvanajst tistih, bencev pustilo delo.

DUHOVEN ARETIRAN, KER SE NI REGISTRAL.

Chicago, Ill. — Tukaj so aretirali rev. Antrony Tamolunas, ki pravi, da je njegov dom v Kansas Cityju. Otožen je, da se registrira.

Rev. Tamalunas pravi, da nima doma, odkar je izgubil farno Kazimirja in zategadelj se ni registriral. Šel je na gl. pošto, da bi se, kaj mu je storiti in tu se ga aretirali.

Zvezni komisar Lewis F. Mason je odredil, da ga odvedejo v bolnišnico prisilne delavnice in pri drže za nadaljno zaslišanje.

SODIŠČE KAZNOVALO BOO TEGA ŽIVINOREJCA NA \$10 DENARNE GLOBE, KER JE PRIŠEL KASNO.

Denver, Colo. — Živinorej John Sutliff je imel biti zaslišan kot priča v pravdi domovisrčarje proti živinorejcem, ki so z grobljami in nasilnimi sredstvi poskušali domovisrčarje z domovisrčarji.

Sutliff je prišel deset minut prekasno na sodišče in sodnik je vprašal, zakaj se je zakasnil. Sutliff je dejal, da je ura kasna. Sodnik mu je odgovoril, da tak argument ne drži in obsodil ga je na deset dolarjev denarne globe. Za vsako minuto, ki jo je zakasnil, je moral plačati en dolar denarne globe.

LESNO LIKALO JE ZASTREL PILO TRI OSEBE.

Cleveland, Ohio. — Totaj John Depner je dal lesno likalo v steklenico za grenčico, ko je likalo točajsko mizo. Najbrž je poznalo, da je v steklenici za grenčico likalo, kajti kasneje si je iz steklenice natočil v zmoti čajne grenčice. Komaj je izpraznil steklenico, je umrl za zastrupljenjem.

Dve uri kasneje je Mrs. Sabina Freidel obiskala družino, ki lastno je salun. Vprašala je za "čajne grenčice". Komaj je izpraznil steklenico, je umrl za zastrupljenjem. "Grenčice" so zdaj oddali komiku, da jo analizira.

ZVIJAJA DRŽAVNEGA PRAVDNIKA.

San Francisco, Cal. — Državni pravdnik hoče pri obravnavi proti Reni Mooneyjevi demonstrirati s kinematografom, kakšni dopisi ki so se odigrali na ulici po bombnem napadu na demonstracijo na vojno pripravljajo, da napravijo na porotnike večji vtis.

Zagovorniki so proti takemu dokazovanju, ki sodi v "tangle" in ne v sodno govorano. Na slabih nogah stoji dokazni tajnika, če prihaja z glasovnimi prireditvami, da dokaze krivdo obtoženca.

Našim naročnikom.

Ob koncu junija poteče naročnina velikemu delu naših naročnikov in zato apeliramo na prizadete, da čimprej ponovno naročnino za bodoče leto. Lahko jo ponovite pri svojih društvenih tajnikih, naših krajevnih ali potovalnih zastopnikih ali pa pošljite naravnost na naslov: PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Pričakujemo, da se cenjeni bratje in rojaki, ki so naročeni na naš dnevnik, odzovejo pravočasno s ponovno naročnino.

Upravništvo "Prosvete."

GOSPOD MIRODOLSKI.

Spisal Josip Stritar.

(Modelirvanje)

Tako je bilo vse zadovoljno in veselo v Mirnem dolu in v Gradu; samo to jim je nekoliko srečo kalilo, da ni bilo Radovana med njimi. Odšel je takoj drugi dan po Edvinovem prihodu v mesto, kjer je bil za učiteljao imenovan, da bi tam uredil vse, kar je bilo potrebno. Prijazno se je bil poslovil od Mirodolskih; ločili so se v lepi zloznosti, tako da je bilo vse poglajeno in poravnano. Pogosto se je govorilo o njem; Edvin je poznal vse njegove razmere in težko je pričakoval, da bi se mogel seznaniti z njim. Hodili so obiskavati njegovo mater na Grič; stara ženica jih je bila vselej vesela; vendar ni se mogla prav sprijazniti z mislijo, da je zdaj tuj človek tako na Radovanovem mestu; skoraj mlo se ji je storilo časi, ko je videla, kako prijazno se vedeti Breda in Zora z njim, prav tako, kakor z njenim sinom, vendar hudega se ni nič mislila dobra ženica. Ali tako doberose kakor Radovanova mati, niso bile vse tihodolske starke. Stikale so pogosto glave in šepetale si na uho: "Veš, Barba, saj ne, da bi človek kaj napačnega mislil, Bog nas varuj pregrehe; saj me poznaš, da nimam navade obrekovati ljudi, kakor ta in ona; vsak naj nase gleda. Mladost je norost, naj se veseli in kratkočasi, samo da se greh ne dela; zlasti pa ta mlada mestna gospoda; treba ji je mnogokaj izpregledati. Taki ljudje so vajeni dobrega življenja; lahko so veseli, preširni; kaj vedo, kaj je skrb in trpljenje in bridkost tega življenja! Bog ne daj, da bi kaj slabega mislila, ali pa celo govorila; ali človek si vendar ne more kaj, da bi ne imel časi svojih misli. Kaj praviš, Barba? Ženin tako na nagloma z doma; izginil je kakor senca; in toliko časa že ga ni nazaj; in na njegovem mestu čisto tuj človek z onim čudnim imenom, ki ga nisem slišala nikedar prej, Bog vedi, kedo in odkod! Kaj praviš, Barba?" — "Lep človek ta Edvin, ali kako se mu pravi, to se mora reči; kakor sveti Mišel, ki duše tehta v Pratikl! Meni se zdi, Neža, da ni vse v Mirnem dolu, kakor bi imelo biti. Morebiti kako poprejšnje znanstvo iz mesta, kaka stara ljubezen, taki ljudje niso na tanko!" — "Morebiti pa vendar le meri na mlajšjo, kaj misliš, Barba?" — "Le tega ne verjemi, ljuba moja; človek ima vendar oči v glavi. Ne da bi dejala, da ni lepa tista Breda; ali ona je bolj tako nekako, kakor so naše dekleta; pa poglej tisto Zoro, kako je gosposka, kako je šibla in tenka; a pedjo bi jo človek objel čez pas; in lahka je, da se ji komaj trava pripogne pod nožico, in kožico ima belo, kakor da bi je ne bilo nikoli božje solnce obsijalo. Vidiš, to ti je gosposka lepota, kakoršno imajo v čisti mestni gospodiči. Ta Edvin ni videti, da bi ne vedel, kaj je lepo in dobro. Le poglej ju, kedar skupaj stojita, in pogosto in rada stojita skupaj; človek mora reči: lep zakon! Zakon, pravim, da bi le kaj drugega ne bilo. Pa kaj to meni? Vsak pred svojim pragom! in kar te ne peče, ne pijaj! Težko je pasti tako preširno čedico, ki tako rada v škodo uhaja. Nama ne bo odgovora dajati." — "Meni bi se res smilil oče, ako bi bila kaka nesreča; prav dober mož je, ni da bi dejala: Kaj meniš, Barba, ko bi se mu tako le malo pošepetalo; prav dobro delo bi storil človek." — "Le tega ne, Neža! Ti ne poznaš mestnih ljudi; kakor je dober človek, slabo bi izkupil; ti ljudje vse sami nabolje vedo. Kakor Bog hoče, tako naj bo!"

Tako so si jezike brusile stare žene tihodolske. Ne samo žene; tudi stari možje so zmajevali modre glave: "Jaz bi nič ne upal temu gladkemu gospodiču; kaj se suče in smuča okolo pokutenih deklet?" — "Lahkoživček je, rad se posladka, kjer kaj dobrega najde." — "Ko bi bil jaz gospod Mirodolski, palico bi vzel, pa posvetil bi mu, da gre, odkoder je prišel!" — "Ne škodilo bi ti tudi dekleta malo v strah prijati; mož je predober premehek; ne utrpi, da bi kateri kaj odrekal, ali pa dejal ji žalo besedo. Škoda moža; prav žal bi mi bilo, ako bi se kako kaj skrivilo in pohabilo; Bog ne daj nesreče!"

Dobro, da taka govorica ni segla do Mirnega dola, da ni kalila miru srečnim ljudem; ne samo zverini in hudobnim ljudem, tudi hudobni govorici je branila vhod živa ograja, ki jo je bil gospod Mirodolski zasadil okolo svojega doma.

S časom se je prikazala v Zorinem bistju nekaka čudna izprememba. Tudi manj ostrovidnemu očesu ni bilo težko spoznati, da se godi nekaj posebnega v njenem srcu. Bila je zdaj nenavadno živa in vesela, zdaj tiha in otožna, da se ni prav vedelo zakaj. Pogosto je pohajala sama, videti jo je bilo časi z objokanimi očmi. Očeta, ki jo je skrbno povpraševal, kaj ji je, tolažila je z navadnimi izgovori. Breda si je zastopil belila glavo in ugrabila, kaj bi pač utegnilo biti sestr, da je tako izpremenjena: morebiti ji je hudo, da ni Radovana toliko časa nazaj; vest ji očita, da ga je žalila s svojim govorjenjem in vedenjem ondan v gradu; boji se sirota, da je bilo morebiti razžaljenje pregloboko, da bi ji je mogel prav iz srea odpustiti, in če ji odpusti, ker je tako blazega srea, ali mu bo pač mogoče tudi pozabiti, kar je bilo? Morebiti si sama očita, šteje v krivico, da je tako prijazna z Edvinom; kaj ko bi Radovan krivo sodil njeno vedenje, da si je čisto nedolžna! Tako je sestra ugibala in ukrepala sama zase; iz Zore ni bilo moči izvedeti ničesar, ogibala se je njenega izpraševanja, ki ji je bilo videti silno neprijetno; molčala je, ali pa pitala jo s praznimi izgovori, kakor očeta. Zlasti čudno je bilo, kako se je zdaj vedla z Edvinom: vidno se je ogibala njegove družine, kjer je bilo to kuli mogoče. V pogovoru z njim je skoraj ve-

dno govorila o svojem ženinu; z nekim čudnim navdušenjem ga je povzdigovala in slavila, časi prav neprimerno; svojo ljubezen do njega je podarjala in kazala z nekim posebnim veseljem čisto proti svoji prejšnji navadi. Časi je bila celo neprijljuna z njim; dajala mu je kratke, ostre odgovore, kakor da bi mu hotela pokazati, da ji njegova družina ni več ljuba. Edvin je bil poleg vsega tega vedno enak; najmanjše izpremembe ni bilo videti v njegovem vedenju; kazal je, kakor da bi ne videl, ali pa morebiti ne hotel videti ničesa. Mirno in voljno je prenašal njene neprijaznosti, kakor se prenašajo porednosti razvajenega otroka. Ravno ta mirnost Edvinova jo je časi razdražila tako, da je bila skoraj zarobljena z njim. Z Bredo je pogosto neprijazno govorila o njem; z nekim posebnim veseljem je odkrivala in zasmehovala njegove slabosti in napake; očitala mu je, da je ničemerun, površen, sladkobesen; da je pustohvalec, sam v se zaljubljen, s kratka; da nima nič moštv v sebi; samo misliti ji je nemogoče kako bi mogla pametna ženska rada imeti takega človeka, zlasti ženska, katera je videti in poznala pravega moža, takega moža, kakoršen je njen Radovana! Očitno je kazala, da ga ne more trpeti; zgodilo se je celo, da je pobegnila o njegovem prihodu, tako da so jo morali po vrtu iskati in prositi, naj bo pametna, naj gre v družico, kaj si bodeča mislila Edvin in njegova teta!

Ni čudo torej, da je bila Breda slednjič vsa zmedena; vedela ni, kaj naj bi si mislila, kako si razlagala to čudno vedenje svoje sestre. Ne radovednost, ljubezen do svoje sestre ji ni dala miru. Sklenila je, da hoče in mora do dna tej nedoumni prikazni, tako, ali tako, naj se zgodi, kar hoče, da le pride prava priložnost. In ta priložnost je prišla, se prežgodaj je prišla.

Nek večer je bila šla Zora nenavadno zgodaj v svojo sobo; dejala je, da jo glava boli, da ji je treba počeka. Breda opravi svoj navadna opravila, potem gre za njo. Ko stopi v sobo, najde svojo sestro sklonjeno čez posteljo, obliče ji je bilo skrito v blazinah. Vse je tiho. Breda se prestraši.

"Za božjo voljo, kaj ti je, Zora? Ali si bolna?"

Nič odgovora! samo tiho ihtenje se čuje.

"Ne strah me tako; govori, ali naj pošljemo po zdravnika? Po očeta grem —"

"O pusti očeta, pusti zdravnika, meni ni pomoči na svetu!"

"Moj Bog, moj Bog, kaj govoriš? Sestra, ljuba sestra —"

"Ne imenuj me sestre; jaz nisem vredna biti tvoja sestra. Grešnica sem, nesramnica, brez zvestobe, brez vesti. Sovraži me, zaničuje me, kolni me; vredna nisem da me zemlja nosi. Oh nesrečna sem, strašno nesrečna, tako neizrečeno nesrečna! Borila sem se, dokler mi je bilo moč; Bog večni ve, kako sem se borila; zdaj ne morem več! Breda, jaz ne ljubim Radovana, nikoli ga nisem ljubila! Vedela nisem, kaj je ljubezen; zdaj vem, kaj je ljubezen; ogenj, peklenški ogenj; v meni vse gori, Breda! O ta nesrečni grad, ta nesrečna gospa Jarinova, ona je sama kriva moje nesreče, moje sramote; o da bi ne bila nikedar prišla v naš tihi, srečni kraj! Jaz ne morem dalje prebivati v tem nesrečnem kraju, vsaka cvetica, vsako drevo, vsaka ptica tu mi očita moje pregrehe, moje sramote; očetu se ne upam pogledati v oči, v ono častito obličje, Breda, pojdi z mano, pojdivi po svetu! Ne kaj bi ti hodila z mano! Ti si nedolžna ti si čista, kakor dete po porodu; pregrešna misel ti ni oskrnila srea. Ostani tukaj pri očetu, bodi mu podpora in tolažba v starih letih, ti sama; jaz sem mu sramota nakopala na sivo glavo; dve hčeri je imel, zdaj ima samo še eno; bodi mu sava veselje za obe. Jaz pojdem po svetu, pojdem, kjer me nihče ne pozna, kjer ne bo nihče s prstom kazal za menoj. Še je čas; še sem samo v mislih grešila; še je čas, a zadnji čas, da bežim pred izkušnjo, pred njim, ki me vleče za sabo z nadčloveško močjo."

Zdaj je bilo Bredi pač vse jasno; sklenila je roke in stala je kakor okamenela; tiho je zdihovala:

"O ubogi oče, ubogi Radovan!"

XX.

Uboga Breda! Strašna skrivnost ji je težila kakor mlinski kamen mlado, neizkušeno sree. Do sedaj ni vedela, kaj je skrivnost, kaj je žalost in skrb. Mirno ji je teklo življenje, kakor bister studenec, kateremu se vidi na dnu, kakor shrs studenec, kateremu se vidi na dnu gladko, belo kamenčje, in drobne; urne ribice se sučejo in zigravajo po njem. In sedaj? Jaso nebo se je razpenjalo kakor prej, nad Mirnim dolom, solnce je razsipalo nanj nebeško svojo luč; vse je bilo veselo, vse je zelenelo, kakor prej; ptiči so se izpreletavali in prepevali po gozdu, po vrtu, srečni ptiči, ki ne vedo kaj je bridkost ki tare ubogo človeško sree. Kako težko je pričakovala Radovana, kako se je veselila njegovega prihoda! In sedaj? Kaj bode, keder pride; in priti utegne vsak čas! Kako stopiti mu pred obličje? Kako prikrivati mu strašno skrivnost! Molčala bodo usta, ali govorilo ji bode obličje, ki ni vajeno tajiti; kakor skozi okno, pogleda ji skozi oko na dno srea, in kaj zagleda tam! Kaj mu bode odgovarjala, ko pride po svoj zaklad, svojo nevesto; ko pride terjat svojo pravico? In oče? Vajena je bila tožiti mu svoje male skrbi in težave; pred njim ni imela nobene skrivnosti, in sedaj je trepetata pred njim, kakor grešnica pred ostrim izpovednikom! Uboga Breda! In vendar, ti si nedolžna kakor bela lilija na polji!

Čudno mirna je bila Zora tisto jutro po viharu noči. Izpoved, solze so ji bile za trenotje olajšale sree. Mir je bil nastal po nevihti; ne bladedejni mir, ki izvira iz dobre vesti, vendar mir.

(Dalje prihodnjik.)

Kako so v srednjem veku mesta skrbela za živež.

Srednjeveško mesto ni bilo samo politična organizacija, ampak je tudi varovalo in skušalo pridobiti različne privilegije. Mestna uprava je vedno tudi gledala na svoje meščane da so živeli v miru in medsebojno si pomagali. V nasprotju z upravo naših, sedanjih mest, katerih uprava in bodisi državna ali mestna se ne briga ves liko za ljudstvo, posebno ne za revnejše sloje, so si mesta v srednjem veku štela v dolžnost, da so gledala na to, da so meščani uživali enake pravice, bodisi v privatnem kokor v javnem življenju. Srednjeveško mesto je bilo torej koč osamljeno, samo nase in na bližnje okolice navezano. Radi tega ni skrbelo samo za pridelovanje živeža, ampak je mestna uprava tudi pazila na uporabo istega. Radi tega je predpisala raznim cehovskim mojstrom, koliko pomočnikov morajo vpsoliti in koliko dela morajo izvršiti v enem letu. Ravno tako je določila, koliko se tega pridelka sme porabiti oziroma se na pridelek ali dovoz. Ako je bila letina dobra, se je vporaba zvišala; ako je bila slaba, se je znižala. Ako je bil dovoz velik, se je smelo več porabiti, ako majhen manj. In tako je tudi mestna uprava določevala cene. Razven tega je prevzela veliko stvari v svojo upravo. In to one stvari, katere so se splošno rabile, da niso bili meščani pri tem odškodovani. Največkrat je prevzela ves dovoz živeža, katerega je potem upravljala, posebno, ako je za to od mesta izvoljena komisija svojo nesposobnost pokazala, ali ako je gledala preveč na svoj dobiček, tedaj je mesto enostavno samo prevzelo stvar v roke. Sploh je mestna uprava srednjeveških mest v prvi vrsti gledala, da se je kupčija redno in pošteno vršila.

Sploh je bilo kupovanje na semnjih v srednjem veku jako omejeno. Dovož tujih izdelkov in pridelkov je bil dovoljen samo ob tržnih dnevih. Ti semnji so bile velike predprave za srednjeveška mesta, katerih niso bila vsa mesta deležna, ako pa so, tedaj v jako majhnem številu. Na te semnje je lahko vsakdo pripeljal svojo blago na prodaj, vsakemu je bilo prosto. V nekaterih srednjeveških mestih so bili zakoni, kateri so v prvih dnevih semnja dovoljali samo meščanom kupovati in prodajati. Srednjeveški semnji v mestih so trajali namreč več dni, nekateri celo teden. Izvzeti so bili oni tuji trgovci, kateri so kupčevali z žitom ali živino. Ta je bila prosta, in so jo prodajali ob tržnih dnevih, kadar so jo hoteli.

Nekatera mesta so imela celo to postavbo, da se nikjer drugje ni smelo žito prodajati kot samo v mestu. Vse žito, katerega so imeli kmetje odveč ga niso smeli druge prodati kot na semnju. In taka naredba je sploh veljala za vsa živila. Ravno tako so imela mesta postavbo, da, ako je katero živinčje zašlo na mestno ozemlje in bivalo tam dalje časa, je pripadalo mestu in se je na mestnem semnju prodalo.

V mnogih srednjeveških mestih je bila naredba, katera je prepovedovala tujcem kupovati življenske potrebščine. Samo meščani so smeli kupovati. Sploh so mestne uprave pazile na to, da so kolikor mogoče olajševale dovoz življenskih potrebščin, dočim so vsak izvoz omejevale. Ako je hotel kak trgovec oziroma meščan v drugem mestu nakupiti živeža, se je moral prej obrniti na domačo mestno upravo in ta se je potem zopet obrnila na upravo dotičnega mesta, kjer je hotel trgovec nakupiti živeža. Pri takih slučajih so sklepal pomebne pogodbe. Kajti veljalo je načelo, da so v prvi vrsti preskrbljeni domači meščani zadostno z živežem, in kar ga je preostajalo, so ga prodali. Velikokrat so se nekatera mesta združila z ozirom na življenske potrebščine in še v takih slučajih so morali imeti kupovalci nekatere liste v katerih je bilo natančno napisano, koliko rabi te ali one vrste živeža. Ni pa smeli niti en funt več nakupiti, kakor mu je bilo predpisano, akoravno je bilo dosti, včasih še ureveč živeža na semnju. V nekaterih so imeli postavbo, da trgovci iz tujega mesta ni smel več žita nakupiti kot toliko, kolikor ga je mogel naložiti na svoj voz. V nekaterih mestih je bila tudi postava,

pa, po kateri je bilo mesarjem prepovedano kupovati živino ob semanjih dneh toliko časa, da so bili drugi meščani zadostno preskrbljeni. Ko je pa zvon naznanil konec semnja, je pa bilo prosto mesarjem kupovati živino. Ravno tako je bilo z žitom. Dokler je semenj trajal, tuji trgovci niso smeli kupovati žita. Ko je bil pa semenj uradno končan, je bilo pa prosto. Bilo je pa strogo prepovedano prodajati ali kupovati različno blago pred mestnimi vrati. Ako se je kateri pregrešil proti tej postavi, je bil občutno kaznovan. Vse blago se je moralo prinesiti na trg, katerega so trgovci imeli na prodaj. Zelo stroge postavbe so bile v nekaterih mestih za branjeve. Ti niso smeli trgovati z različnimi poljskimi pridelki.

V nekaterih mestih so imeli meščani te predprave, da je bilo v času, ko so meščani pripravljali meso za zimo, mesarjem prepovedano živino kupovati. S tem je bilo meščanom veliko pomagano, ker mesarji niso mogli cene povišati in so imeli dovolj časa meščanom klati živino ali prašiče. V nekaterih mestih je bilo natančno določeno, kdaj imajo meščani pripraviti meso za zimo in v tem času ni smel noben mesar kupiti prašiča ali goveda. Kdor se je pregrešil proti tej postavi, so mu prepovedali za nekaj časa izvrševati svojo obrt; ako se je pa še vdružil, so mu sploh odvzeli dovoljenje za mesarstvo. Ker je bilo v nekaterih mestih prepovedano v postnem času klati in prodajati meso, razven ako je kateri mesar kakemu meščanu na domu zaklal, je mestna uprava določila, da se med tem časom ne sme nihče drugi peče, razven ribolovom kot mesarji in ribiči po poklicu. S tem so hoteli mesarje odškodovati, ker niso smeli prodajati mesa. V nekaterih mestih je bilo pa vse leto dovoljeno prodajati meso. V takih mestih so imeli jako stroge postavbe, ako bi hotel kdo mesarjem škodovati na ta ali drugi način.

Tujim trgovcem je bilo meso dovoljeno prodajati samo v velikih kosih in ob gotovem času. V vsakem mestu so imeli drugačne naredbe za tuje mesarje. V nekaterih so smeli prodajati samo cela zaklana teleta in prašiče, cele kose slanin itd. in ne manj kot en četrt goveda. V drugih zopet drugače. V nekaterih mestih sploh ni bilo dovoljeno tujim trgovcem trgovati. V splošnem so imeli v vseh mestih, domači mesarji veliko predpravo napram tujim. Toda, ako so pa domači mesarji prekorčili določene cene, so pa tuji mesarji dobili takoj iste pravice prodajati, kot so jih imeli domači mesarji. Ali ako so se ustavili klati ali pa izjavili, da ne morejo več po določenih cenah meso prodajati, je mestni odbor takoj dovolil, da so smeli tuji mesarji pripeljati meso na trg in ga svobodno prodajati pod mestnega odbora določenih cenah.

Sploh je mestna uprava v srednjem veku pazila, da revnejši sloji niso bili izkoriščani od bogatinov. Prve dni semnja se je smelo le na drobno prodajati in kupovati in še le zadnje dni, kar je ostalo, so lahko kupovali in prodajali v večji množini. Bilo je pa sploh prepovedano velike množine živeža in življenskih potrebščin v kakem prostoru nakopiti in potem z odušurškimi cenami prodajati. Ako se je pa pripetilo, da je kakšen bgoat trgovec nakupil velike množine blaga po jako ugodnih cenah, ga je mestna uprava prisilila, da je to blago ravnokatno moral prodajati svojim somesčanom. Isto je veljalo tudi za peke in mesarje. Uprava srednjeveških mest je gledala na to, da so se vse življenske potrebščine primerno razdelile med vse prebivalce in da ni samo eden bogatel, drugi pa ubožal pri tem.

Med tem, ko je mestna uprava pazila, da so meščani dobivali ceno in v zadostni meri življenske potrebščine, je pazila tudi na dobro in nepekvarjeno blago. Ako je bila kje v kakem kraju živina bolna, se ni smelo iz dotičnega kraja nobena goved, prašiči in drobnica pripeljati v mesto. Kruh je moral biti vedno svež in dobro pečen, določeno težo imeti in iz čiste moke. Ako se je kateri izmed obrtnikov pregrešil proti tem postavbam, je bil jako občutno kaznovan, v največ slučajih so mu vzeli dovoljenje še nadalje izvrševati obrt. Mesarji so morali imeti vsake vrste meso razdeljeno in ne vsega zmešanega. Ako je kdo ponearečno živino zaklal, je moral vsake-

mu povedati, kdor je kupil meso. Kdor se ni ravnal po postavbah, je bil jako kaznovan. Strogo je bilo prepovedano so vkladati v mlačno vodo in napihavati, da bi postalo težje lepeše. Ravnotako je bilo prepovedano krmo te ali one vrste v ta namen, da bi kakšno govedo prašiča hitro "opital", da bi bolj debel in rejen. Določili so di, v kakšni starosti se smelo njeti in teleta klati.

V splošnem so srednjeveška mesta dobro skrbela za svoje mešane, da so bili vedno dobro preblijeni s hrano in so v prihodnosti gledali na domače obrtnike, čevali so vedno ceno, po kateri se je smelo prodajati.

DOPISI

Garrettsville, O. — Kar se delavskih razmer, ne bom dajmenjal, ker so enake, ko bi to lo te draginje.

13. maja se je tukaj pripetila velika nesreča. Istega dne je dan smo se podali v bližnjo reko na izlet. Peljali smo se z mobilom v bližnje mesto Warren, O. Ko smo se vračali domov, bili že izven mesta, prišli smo v našega, v istem trenutku pa drvi še iz nasprotne strani avtomobil ter se tudi zalepi v avtomobil s tako silo, da ga obrne ter razbije na kosce. Te koliziji je zadobila Miss Mary Gams takó težke poškodbe, da je po deveturnih bolečinah padla. Bolj lahne poškodbe sta doživeli Mr. Alojz Justin in Roki Gams, katera sta pa še živa. Miss Annie Gams in Mr. Zeleznikar sta se pa pri padcu nekoliko pretresla in zadobila nekoliko prask na obrazu. Varnost bil aretiran in je moral plačati \$500.— varščine, akoravno ni nič kriv te nesreče. Oni avtomobil, kateri je preobrnil naš mobil, je hitro odpeljal in naden si ni mogel zapomniti kake.

Miss Mary Gams je bila 12 let in pol, ter je bila pri P. J. Pogreb nesrečne je bila maja na pokopališču St. Mary Warren, O. Najsrečnejša članom društva "Lander & mič", št. 294 S. N. P. J. za hrdarovan spomenik, katerega kupili.

Rojaki pristopajte v podpe organizacije, ker ne veste, kje, daj in kaka nesreča vas čaka. Stopajte k "Slovenski narodni podporni jednoti", ker to je daj najboljša podporni slovska organizacija.

Chicago, Ill. S tem se nam vse slavnikiarieg v mestu Chicago, da je bila precej dobro oblikna zadnja seja, in se jih je prveliko število pridružilo in salo v našo delavsko organizacijo. Le tako naprej sodelavke, bodemo gotovo dosegle, kar naše želje.

V četrtek večer bo zopet naša seja in shod za slavnikiarieg tem mestu. Izvolile bomo oblikne uredile notranje zadeve za našo organizacijo in vse druge potrebne stvari, da se pridružimo v nited Hatters of North America in tako postanemo uspešne delavke. Je želeli, da se vse SLAM KARICE gotovo udeležijo tega shoda. Shod se bo vršil v četrtek večer ob 8 uri v dvorani na 19 Adams St. Govorili bodo razni govorniki. Ako bo le mogoče, napil bo tudi sodrug Filip Godec v slovenskem jeziku. Pridite do zadnje na ta shod. Učudno bim. Anidog F.

Slovenska gostilna FRANK JUSTIN

1708 E. 28 St. Loran, O. Ta je Sloveni izglasile se pri tem, kadar pridete v Loran. Določeno postrežba, sveže pijače in dobro prigrizek je vedno na razpolago. Se topla priporočam za našo številni obisk.

RAD BI IZVEDEL

za mojega prijatelja Franka Justina, kateri se menda nahaja nekje v državi W. Va. Poročati mu nam zelo važnih stvari. Vred tega prošim vse očene, da mi ga naznani ali pa naj se sam prijavi na mojo naslov, J. Gall, Box 13, Arma, Kan. ali na Karl Zore, Box 72, Fremont, Kans.